

Dinî Açıdan Gebelik, Doğum ve Lohusalık Süreçleri Pregnancy, Birth and Postpartum Processes in Terms of Religion

ÜLFET GÖRGÜLÜ*

Geliş ve Kabul Tarihi: 05.04.2022 / 29.04.2022

Öz: Gebelikte bebeğini zahmetle taşıyan, sancıyla dünyaya getiren, şefkatle kollarının arasına alan bir anne âdeti bebeğiyle yeniden dünyaya gelmenin hafifliğini, huzur ve mutluluğunu yaşamaktadır. Doğum, bir kadının yaşayabileceği en güzel ve anlamlı tecrübedir. Yersiz korkular ve gereksiz müdahaleler kadını bu mucizevi tecrübeden, bu bilgelik öğretisinden mahrum bırakmamalıdır. Yaşanan sancılar bebeğin ailesine, ailenin ve özellikle annenin de bebeğine kavuşmasının habercisidir. Sezaryen ise bir talep ve tercih konusu değil olağan dışı bir durumda başvurulacak hayat kurtarma operasyonu olarak görülmelidir. Cesaret ve güven verici bir hekim-gebe ilişkisinin tesis edilmesi, ebelik sisteminin geliştirmesi, hastanelerde gebenin kendisini evindeymiş gibi hissedeceği şekilde ve mahremiyet ihtiyacını karşılayacak biçimde sakin ortamların hazırlanması, kadınların normal doğum mucizesini yaşayabilmesi ve isteğe bağlı sezaryenin bedelini gelecek nesillerin ödememesi için gerekli tedbirlerin alınması büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Anne, Gebelik, Doğum, Yeni Doğan, Lohusalık.

* Prof. Dr. | Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi,
ulfet.gorgulu@hbv.edu.tr | ORCID: [0000-0003-1056-825X](https://orcid.org/0000-0003-1056-825X)

Abstract: A mother who carries her baby with pain during pregnancy, gives birth with pain, and holds her baby in her arms with compassion, almost experiences the lightness, peace and happiness of being born again with her baby. Birth is the most beautiful and meaningful experience a woman can have. Unfounded fears and unnecessary interventions should not deprive the woman of this miraculous experience, this wisdom teaching. The pain experienced is the harbinger of the baby's reunion with his family, the family and especially the mother's reunion with her baby. Cesarean section, on the other hand, should not be seen as a matter of demand and preference, but as a life-saving operation to be resorted to in an extraordinary situation.

Establishing a courageous and reassuring doctor-pregnant relationship, developing the midwifery system, preparing calm environments in hospitals in such a way that the pregnant woman can feel at home and meeting the need for privacy, taking necessary precautions so that women can experience the miracle of normal birth and future generations will not pay the price of optional cesarean section is of great importance.

Keywords: Mother, Pregnancy, Birth, Newborn, Postpartum.

Giriş

İslam anlayışında insan mükerrem, saygın, onur sahibi bir varlıktır. En güzel biçimde yaratılan insan¹ aynı zamanda varlık âleminin en şerefli üyesidir.² Yaratılışından doğumuna, emzirilmesinden büyütülmesine varlığının her anı özel, biricik ve değerli olup her yönden özen ve itinayı hak etmektedir. Bu özenin gösterilmesi için gerekli olan bilgi ve bilinç düzeyine erişilmesinde, gebelik, doğum ve sonrası süreçlerle ilgili farkındalık oluşturulmasında ebeveyn ve diğer aile bireyleri başta olmak üzere, sağlık personeli, eğitimciler, din görevlileri gibi toplumun pek çok kesimine önemli sorumluluklar düşmektedir.

Bu çalışmamızda insan yavrusunun dünyaya geliş serüveni olan gebelik ve doğuma, doğum olayının iki öznesinden (doğan-doğuran) biri olan annenin lohusalık dönemine ve yeni doğanla ilgili bazı hususlara dinî perspektiften yaklaşacak, konuyla ilgili olarak doğru bilinen yanlışlar üzerinde duracağız.

1. Gebelik ve Doğum

İnsan hayatında gebeliğin ve doğumun taşıdığı anlamı ve önemi şu başlıklar altında ele almak mümkündür:

1.1. Gebelik ve Doğum Bir Mucizedir

Kur'an-ı Kerim'de, *“Derken Meryem ona hamile kaldı. İşte bu sebeple karnında bebeği ile uzak bir yere çekildi. Sonra doğum sancısı onu bir hurma ağacının dibine yöneltti..Aşağısından biri ona şöyle seslendi. “Tasalanma Rabbin senin altında bir su kaynağı yaratmıştır. Hurma ağacını da kendine doğru silkele ki, üzerine taze, olgun hurma dökülsün. Ye, iç, gözün aydın olsun”..Sonra çocuğu kucağına alarak kavmine getirdi.”*³ ayetleriyle bir yandan Hz. İsa'nın mucizevi doğumu anlatılırken, diğer taraftan Hz. Meryem'in gözlerden uzak, sakin ve تنها bir yerde bebeğini doğal bir şekilde dünyaya getirmiş olmasına da işaret edilmiştir.

Gebelik ve doğum insanlık tarihinin en kadim, en tabii hadiselerindendir. Ama aynı zamanda eşref-i mahlûkat olan insanın doğumu, Allah Teala'nın sonsuz ilim, kudret ve yaratma gücünü görmemize vesile olan bir mucizedir de. Hemen her kadın bu mucizeyi yaşayabilme arzu-

¹ Tîn, 95/14.

² İsrâ, 17/70.

³ Meryem, 19/22-27.

su taşır. Hamilelik, doğum ve emzirme sürecinde anneyle bebek arasında çok özel ve güçlü bir bağ kurulmakta, öte yandan bu ilişki, içinde saygın bir mahremiyeti de barındırmaktadır.

Normal doğumun bebek ve anne üzerinde pek çok olumlu etkisi bulunmaktadır. Normal doğumda, annenin özellikle rahim bölgesindeki hücrelerinin yenilediği ve normal doğumun anneyi başta kanser olmak üzere birçok hastalığa karşı koruyucu bir etkisinin bulunduğu da belirtilmektedir. Doğum sürecinin tamamına tanık olduğu ve doğum sonrasında bebeği ile doğrudan fiziksel temas kurabildiği için annelik hisleri daha çabuk devreye girmektedir. Bebek açısından da normal doğumun çok daha faydalı olduğu, doğum kanalında uğradığı basıncın ciğerlerinin gelişimine katkı sağladığı, bu sırada maruz kaldığı bakterilerin bağışıklık sisteminin gelişmesine yardımcı olduğu belirtilmektedir. Normal doğumla dünyaya gelen bebeklerin hormon seviyelerindeki olumlu artış dolayısıyla anneleri ve çevreleriyle daha sağlıklı bir bağ kurdukları tespit edilmiştir. ⁴ Bütün bu süreç kuşku yok ki Yüce Allah'ın sonsuz gücünün ve merhametinin anne ve bebekteki bir yansımasıdır.

1.2. Doğum Fitri Bir Olaydır

Doğum doğal olduğu kadar fitri bir hadisedir. Fitrat üzere yaratılmak bazı yeteneklere ve eğilimlere sahip kılınmış olmayı ifade eder. Doğum yapabilme yetisi Allah Teala tarafından kadının doğasına bahşedilmiştir. Ancak maalesef doğallıktan hızla uzaklaşan, yapaylığın hayatın her alanını kuşattığı modern zamanlarda gebelik ve doğum da bundan nasibini almış, bu doğal süreç dışarıdan müdahalelerin konusu haline gelmiştir.

Bilim ve teknolojinin neredeyse takibi güç bir hızla ilerlediği günümüz dünyasında, insanın düşünce ve algılarında gerçekleşen değişimin yansımalarından biri kendini, gebelik ve doğuma yüklenen anlamda göstermektedir. Gelinen noktada dünyanın neredeyse en doğal olayı olan gebeliğe “hastalık”, gebeye ise “hasta” muamelesi reva görülür olmuştur. Gebelik, ultrason eşliğinde takibi gerekli bir süreç, doğum ise

⁴ Çalışmada yer verilen tıbbi bilgi ve değerlendirmeler için bkz. Michel Odent, *Sezaryen*, Çev. Zerrin Koltukçuoğlu (İstanbul: Kuraldışı Yayıncılık, 2013); TÜSEB, *Doğum Şekli Tercihinin Multidisipliner İrdelenmesi Çalıştay Kitapçığı*, Edit. Esmâ Sarıkaya (Ankara: 2017).

ameliyathanede gerçekleşen cerrahi bir müdahaleye dönüşmektedir. Doğru zamanda ve gerçek sebeplerle yapıldığında bir hayat kurtarma operasyonu olan sezaryen, tercih edilebilir modern doğum şekli halini almıştır. Tıp çevrelerince cerrahiye ait tüm riskleri taşıdığı ifade edilen sezaryen, halk arasında ilginç bir biçimde, risksiz bir işlem olarak algılanır olmuştur. Hâlbuki müdahalesiz normal doğumda anestezi ve cerrahi müdahale riskleri söz konusu olmadığı için sonraki gebeliklerde normal doğum giderek daha kolay hale gelmektedir.⁵

1.3. Neslin Korunması Büyük Sorumluluktur

Konunun uzmanlarının belirttiği gibi, sezaryen, anne hayatını korumada büyük işlevler yerine getirmektedir. Ülkemizde doğuma bağlı anne ölümlerinin büyük oranda düşüş göstermesi bu işlevin sonucudur. Öte yandan ülkemiz %50'nin üzerindeki oranıyla, dünyada sezaryenle doğumda maalesef ilk sıralarda yerini almakta, bu durum sezaryenin âdeta bir tüketici ürününe dönüştüğü yargısını doğrulamaktadır. Sezaryen oranlarındaki bu artışın pek çok sebebi olabilir. Ancak sebep her ne olursa olsun, sezaryen oranının yüksek olmasının sonuç olarak nesilleri olumsuz etkileyeceğine dikkat çekilmektedir. Dünya genelinde yapılan bilimsel çalışmalar, isteğe bağlı sezaryen ameliyatının, problemsiz bir normal doğum ile karşılaştırıldığında, anne ve bebek sağlığını daha fazla tehdit eden bir uygulama olduğunu ortaya koymaktadır.

İslam dininin getirdiği düzenlemelerle korunmasını hedeflediği değerler “zarûriyyât-ı diniyye” olarak adlandırılır. Bunlar, canın, aklın, neslin, dinin ve malın korunmasıdır.⁶ Taşıdığı riskler göz önüne alındığında nesil emniyetini tehdit eden sezaryene karşı normal doğumu öncelenmenin tıbbi olduğu kadar dinî bir sorumluluk olduğu da söylenebilir. Hz. Peygamber'in hususiyetle üzerinde durduğu “Zarar ve mu-

⁵ TÜSEB, *Doğum Şekli Tercihinin Multidisipliner İrdelenmesi Çalıştay Kitapçığı*, Edit. Esmâ Sarıkaya (Ankara: 2017).

⁶ Ebû Hamîd Muhammed el-Gazzâlî, *el-Mustasfâ min 'lmi'l-usûl*, thk. Muhammed Abdüsselam Abdüşşâfî (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1993), 1/174; Seyfeddîn el-Âmidî, *el-İhkâm fî usûli'l-ahkâm*, thk. Abdürrezzâk Afîfî (Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, ts.) 4/160.

*kabele bi'z-zarar yoktur.*⁷ ahlaki düsturuna benzer şekilde “zarar vermeme” prensibi biyomedikal etik ilkelerin başında yer almaktadır.⁸

İslam'da neslin, insan onuruna yaraşır biçimde muhafaza edilebilmesi için gerekli önlemler alınmıştır. Nesil emniyeti bağlamında dikkat çekilmesi gereken bir husus da yardımla üreme tekniklerinin kullanımıyla ilgilidir. Doğal üremenin biyoteknolojik imkânlarla adeta üretime dönüştürülmüş olması kadim aile kurumunun geleceğini ve nesil emniyetini tehdit etmeye başlamıştır. Bu alanındaki gelişmeler sayesinde doğal yoldan çocuk sahibi olamayan eşlerin tüp bebek yöntemiyle bu isteklerine erişme imkânı doğmuştur. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus sperm, yumurta ve rahmin fiilen evli eşlere ait olması, araya üçüncü bir unsurun girmemesidir. Dolayısıyla oosit ve sperm donasyonu organ ve doku nakli gibi değerlendirilemez. Eşlerin dışında üçüncü şahıslara ait sperm, yumurta, embriyo ya da rahmin kullanılması; neseb ve nesil güvenliğinin zedelenmesi ve mahremiyet ilkelerinin ihlal edilmesi sebebiyle caiz görülemez. Bunun yanında İslam anlayışında insan vücudunun sperm, yumurta ve rahim de dâhil hiçbir hücresi ve organı ticaret konusu yapılamaz. Çocuk gibi yeryüzünün en masum ve değerli varlığının, parayla sahip olunan bir metaya dönüştürülmesi tasvip edilemez.

Aileyi yarınlara taşıyacak olan bir yavruya sahip olmak, evliliğin başta gelen gayelerinden biri olsa da hayatın yegâne gayesi değildir. İnsan gerekli meşru sebeplere sarılsa da sonucu takdir edip yaratan Allah Teâlâ'dır. Kur'an-ı Kerim'de bu hakikat, “Göklerin ve yerin egemenliği Allah'ındır. O dilediğini yaratır. Dilediğine kız çocukları bahşeder, dilediğine erkek çocukları bahşeder. Yahut erkek ve kız çocuklarını birlikte verir. Dilediğini de çocuksuz bırakır. Şüphesiz O her şeyi bilir, her şeye gücü yeter.”⁹ şeklinde ifade edilir. Meşru tedavi yollarının denenmesine rağmen olumlu sonuç alınamazsa, dinin onaylamayacağı uygulamalardan kaçınmak gerekir. Zira nesebin karışması ve neslin bozulması geleceğimizin tehdidi anlamına gelmektedir.

⁷ İbn Mâce, “Ahkâm”, 17.

⁸ Bkz. Tom L. Beauchamp, James F. Childress, *Biyomedikal Etik Prensipleri*, çev. M. Kemal Temel, (İstanbul: BETİM Yayınları, 2017), 228.

⁹ Şûrâ, 42/49-50.

1.4. Çekilen Zahmet Karşılıksız Değildir

İslam anlayışında kişinin karşılaştığı hiç bir sıkıntı ve zahmet boşuna değildir. Yaşanan her zorluk, bunu idrak edebilen kimse için bir öğrenme sürecidir. Gebelik ve doğumun zahmetli ve yorucu bir süreç olduğu malumdur. Kur'an-ı Kerim'de bu hususa *"İnsana anne ve babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi onu zahmete katlanarak taşıdı ve zorluk çekerek doğurdu."*¹⁰ ayetiyle işaret edilmektedir. Bununla birlikte, *"doğumun kolaylaştırılacağı"*¹¹ ve *"her zorlukla birlikte bir kolaylık olduğu"*¹² hatırlatılarak bu hususta manevi bir destek de sunulmaktadır. Hz. Peygamber ise müminin çektiği her sıkıntının onun için uhrevi bir mükâfata dönüşeceğini haber vermektedir.¹³

Doğum sancısı korkulacak ve katlanılmayacak bir durum olmayıp aslında eşsiz bir deneyimdir. Sancı ve kasılmaların, anne ve bebeğin vücudunda, "sevgi kokteyli" olarak nitelenen oksitosin hormonunun salgılanmasına, bunun da anne sütü üretimi için gerekli olan "prolaktin" hormonunun artmasına sebep olduğu düşünüldüğünde bu sancının Allah'ın bir lütfu olduğu ifade edilebilir.

2. Lohusalık ve Yeni Doğan

Fıkhi açıdan yeni doğum yapan bir kadının ve yakınlarının dikkat etmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Doğum yapan kadın "lohusa" olarak isimlendirilir. Fizikî bünye, kalıtım ve çevre şartlarına göre değişkenlik gösterebilmekle birlikte genellikle azami kırk gün civarında seyreden lohusalık/nifas sürecinde kadın bir yandan kan kaybetmekte, diğer yandan hayata yeni katılan yavrunun maddi, manevi her türlü ihtiyacını karşılamaya çalışmakta, bu yoğun temponun üstesinden gelmeye çabalamaktadır. Kadının biyolojik ve psikolojik olarak önemli değişiklikler yaşadığı bu dönemde başta eşi olmak üzere yakınlarının ilgi ve desteğine gereksinim duyduğu bir gerçektir.

Doğum yapan bir kadın lohusalık müddetince namaz kılmaz, doğum Ramazan ayına denk gelmiş ise oruç tutmaz. Bu süreçte eşle cinsel ilişkiden de uzak durulması gerekir. Böyle bir kadın lohusalık nedeniyle

¹⁰ Ahkâf, 46/15.

¹¹ Abese, 80/30.

¹² İnşirah, 94/5-6.

¹³ Buhârî, Merdâ, 1.

tutamadığı oruçlarını daha sonra kaza eder. Lohusalıkta kılınamayan namazların ise kaza edilmesi söz konusu değildir.¹⁴

Aslında halk arasında “kırk çıkarmak” olarak anılan durum yeni doğanla değil, anne ile ilgili olup lohusalığın azami süresinin sona ermesini ifade etmektedir. Bunun dışında bebeğin doğumunun kırkinci gününe özel dinen yapılması gereken bir işlem bulunmamaktadır. Bebeğin, içine tuz, taş, yaprak gibi bir madde katılmış su ile yıkanması, o gün özel olarak evden dışarı çıkarılması gibi uygulamalar âdetten öte bir anlam taşımamaktadır.

Kırk gün doluncaya kadar yeni doğanın yüzünün yakınlarından başkasına gösterilmemesi, sarılık olmaması için yüzünün sarı renkli bir örtüyle kapatılması, çamaşırlarının gece dışarıda bırakılmaması, regl döneminde olan bir kadının bebeğin yanına girmemesi, lohusaların bir araya gelmemeleri ve kırkların karışması gibi bir takım inanışlar tamamen hurafe olup dinî bir dayanağı bulunmamaktadır.

Öte yandan bir bebeğin sağlıklı gelişimi için en önemli gıdanın anne sütü olduğu kuşkusuzdur. Kur'an-ı Kerim'de konuyla ilgili ayetlerde, bebeklerin iki yaşına kadar emzirilebilecekleri üzerinde durulmaktadır.¹⁵ Hz. Peygamber de süt hısımlığının ancak iki yaş içinde emzirilen sütle oluşacağını beyan etmiştir.¹⁶ Çocuğun sağlıklı gelişiminde anne sütünün önemi büyüktür. Bu itibarla, bebeğin imkân varsa iki yaşına kadar emzirilmesi uygun olur. Ancak anne sütünün yetersiz olması, ek gıdaya geçilmesi ya da başka bir nedenle emzirmenin sonlandırılmasında da, bebeğin ek gıdaya alışmaması veya başka bir gerekçeyle iki yaşından sonra emzirmeye devam edilmesinde de dinî yönden bir sakınca bulunmamaktadır.

İslam hukuku açısından süt akrabalığı ve evlilik yasakları gibi hukuکی sonuçlara yol açması bakımından anne sütünün yeni doğanlara rastgele içirilmemesine de dikkat edilmelidir.

¹⁴ Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ahmed es-Serahsî, el-Mebsût (Beirut: Dâru'l-Ma'rife, 1993), 3/147-148.

¹⁵ Bakara, 2/233; Lokman, 14/31.

¹⁶ Buhârî, “Nikâh”, 21.

Sonuç

Gebelikte bebeğini zahmetle taşıyan, sancıyla dünyaya getiren, şefkatle kollarının arasına alan bir anne âdeta bebeğiyle yeniden dünyaya gelmenin hafifliğini, huzur ve mutluluğunu yaşamaktadır. Doğum, bir kadının yaşayabileceği en güzel ve anlamlı tecrübelerden, bu bilgelik öğretisinden mahrum bırakılmamalıdır. Yaşanan sancılar bebeğin ailesine, ailenin ve özellikle annenin de bebeğine kavuşmasının habercisidir. Sezaryen ise bir talep ve tercih konusu değil olağan dışı bir durumda başvurulacak hayat kurtarma operasyonu olarak görülmelidir.

Sonuç olarak, cesaret ve güven verici bir hekim-gebe ilişkisinin tesis edilmesi, ebelik sisteminin geliştirmesi, hastanelerde gebenin kendisini evindeymiş gibi hissedeceği şekilde ve mahremiyet ihtiyacını karşılayacak biçimde sakin ortamların hazırlanması, kadınların normal doğum mucizesini yaşayabilmesi ve isteğe bağlı sezaryenin bedelini gelecek nesillerin ödememesi için gerekli tedbirlerin alınması büyük önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Âmidî, Seyfeddîn. *el-İhkâm fî usûli'l-ahkâm*, thk. Abdürrezzâk Afîfî. 4 Cilt. Beyrut: el-Mektebetü'l-İslâmî, ts.
- Beauchamp, Tom L., Childress, James F. *Biyomedikal Etik Prensipleri*, çev. M. Kemal Temel. İstanbul: BETİM Yayınları, 2017.
- Gazzâlî, Ebû Hamîd Muhammed. *el-Mustasfâ min ilmi'l-usûl*. thk. Muhammed Abdüsselam Abduşşâfiî. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1993.
- Odent, Michel. *Sezaryen*, Çev. Zerrin Koltukçuoğlu. İstanbul: Kuraldışı Yayıncılık, 2013.
- Serahsî, Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ahmed. *el-Mebsût*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1993.
- TÜSEB. *Doğum Şekli Tercihinin Multidisipliner İrdelenmesi Çalıştay Kitapçığı*. Edit. Esmâ Sarıkaya. Ankara: 2017.